

İLK HİKÂyecİLERİMİZDEN EMİN NİHAD BEY ve MÜSÂMERET-NÂME ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Salih OKUMUŞ*

Tanzimatla birlikte edebiyatımıza giren nev'ilerden biri de hikâye ve romandır. Tercümelerle başlayan bu nev'i; Ahmed Mithad'ın "*Letaif-i Rivayet*" ve Emin Nihad'ın "*Müsâmeret-nâme*" si ile ilk yerli ürünlerini vermiştir.

Geleneğimizde eski ve önemli bir yere sahip olan hikâyeler Türklerin İslamiyeti kabulünden önceki devirlere kadar gider. Bu devirlerdeki destanlar ve Şamanist ozanların söyledikleri manzum ve mensur eserler, bu türün ilk örnekleri olarak düşünülebilir.

İslamiyetten sonra ise, Dede Korkut'tan başlayarak içine; Hint, İran, Arap gibi doğu ve islam unsurlarının karıştığı halk hikâyeleri ile divan edebiyatının manzum ve sembolik mesnevi tarzı hikâyelerini de ilave etmek yerinde olur.

Modern Türk hikâyesinin başlamasında hiç şüphesiz tercümenin rolü büyük olmuştur. Herşeyden önce, batının o zamana kadar aşına olmadığı birtakım meseleleri gündeme gelmiştir. İkinci olarak da tercümeler, eski inşa tarzını zorlayarak nesir diline daha bir rahatlık getirmiştir.

Avrupa hikâyelerinin bu tür tesirlerine yerli klasik unsurların da eklenmesiyle, ilk hikâye denemeleri 1870-1875 yılları arasında görülür. Bunlardan, ilki A.Mithad Efendî'nin "*Letaif-i Rivayet*" adlı hikâyesinin ilk beş cüz'üdür. Modern Türk hikâyesinin ikinci önemli hikâyesi de, Emin Nihad Bey'in "*Müsâmeret-nâme*" adlı eseridir. (1871-1875)

Emin Nihad Bey'in hayatı hakkında bir tek kaynak dışında hiçbir bilgiye sahip değiliz. Elimizde, daire arkadaşı olduğu anlaşılan Yusuf Neyyir adında birinin "*Gülzâr-ı Hayal*" (1289/ "1873") adlı hikâyesinin başına yazdığı bir "*takriz*" mevcuttur.¹ Yazarın son kitabı

* Arş.Gör., AKÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

¹ Neyyir, Yusuf., *Gülzâr-ı Hayal*, A. Mithad Matbaası, İstanbul, 1289/1873

1875'te yazıldığına göre o tarihten sonra –fakat bilinmeyen bir yılda öldüğü anlaşılıyor.

Müsâmeret-nâme, mevzu itibarıyla Türk hikâyesinde yeni ufuklar açar. Vak'a, konu, dil ve üslûp açılarından birtakım yenilikler getirirken, sosyal meseleleri de hikâyenin içine sokar. Hikâyenin geçtiği alanı genişleterek, Türk hikâyesini ülke dışına çıkarır.

A) *Müsâmeret-nâme Üzerine Yapılan Çalışmalar:*

Modern Türk hikâyesinde önemli bir yere sahip olan Müsâmeret-nâme hakkında yaptığımız araştırmalarda, şimdiye kadar yapılmış müstakil bir çalışmaya rastlayamadık.

Edebiyat tarihlerinin birçoğunda, Müsâmeret-nâmeden kısaca bahsedilip geçilmiştir.

Edebiyat tarihleri içerisinde en kapsamlı bilgiyi “19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi” nde buluruz. Tanpınar, eserinde Müsâmeret-nâme'ye kısa bir bölüm ayırmıştır. Burada Müsâmeret-nâme'nin Türk hikâyesine getirdiği yenilikler ile vak'a, konu, dil ve üslûp açısından kısa bir inceleme sunulur.

Tanpınar bu incelemesi sırasında, Müsâmeret-nâme ile diğer hikâyeler arasındaki isim benzerliğine dikkat çeker. Kuruluş açısından, eskiden beri şarkta ve garpta benzerleri görülen ve topluluk önünde anlatılan bir yapıya sahip olduğu ve bu yapının eski meddah hikâyelerinin bir devamı olduğunu söyler. Tanpınar'a göre Müsâmeret-nâme, muhteva açısından, Türk hikâyesine büyük bir yenilik getirir. Hikâye mevzuunda yeni ufuklar açar. Ve hikâyeyi memleket dışına çıkarır. Müsâmeret-nâmenin üslûbu, eski halk hikâyeleri ile Ahmed Mithad'ın ilk hikâyelerindeki halk konuşmasına yakın, çözümlenme arzusuyla vüzüh adeta şekilsiz bir üslûp arasındadır.²

² Tanpınar, Prof Dr.A.Hamdi., *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1985

Nihat Sami Banarlı, “*Resimli Türk Edebiyatı*” adlı eserinde, Tanzimat Edebiyatında hikâye ve roman konusunu işlerken, Müsâmeret-nâme’yi de ilk telif hikâyeler arasında saymaktadır.³

Cevdet Kudret, “*Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*” adlı eserinde, Müsâmeret-nâme’ye, “*Emin Nihad*” başlığı altında kısa bir bölüm ayırmıştır.⁴

Yazarın hayatı ve eserleri ile ilgili kısa bilgiler vererek başlayan bu bölümün devamında, Müsâmeret-nâme ile ilgili kısa bir tahlil de verilir. Burada Emin Nihad’ın hikâyeleri ile klasik ve halk hikâyeleri arasındaki benzerlikler anlatılır. Son olarak Müsâmeret-nâme içinde yer alan iki hikâyeden örnek parçalar sunulur.

Mehmet Kaplan, “*Yol Mecmuası*” nda “*Binbaşı Rifat Bey in Sergüzeşti*” üzerine kısa bir incelemede bulunmuştur.⁵

Bu konuyla ilgili önemli çalışmalardan biri de M.İsmet Uzun’un “*Gece Hikâyeleri*”⁶ adıyla yayınladığı eserdir. Eser, Müsâmeret-nâme’nin 1.,5., ve 7. hikâyelerini sadeleştirerek hazırlanmıştır. M.Uzun bu çalışmasında, önce Batı’da ve bizde roman-hikâyenin doğuşunu anlatmış, ardından Emin Nihad Bey ve eseri üzerinde bilgiler vermiştir. Yazar, eser hakkında bilgi verirken, 12 ciltten oluşan 7 hikâyenin özetini vermiş, bir de eseri genel olarak tanıtmıştır.

Müsâmeret-nâme’ye dair ulaşabildiğimiz son çalışma Orhan Okay tarafından yapılmıştır. Okay, “*Tanzimat Edebiyatı*”⁷ adlı ders notlarında “*Müsâmeret-nâme*” başlığıyla kısa bir bölüm ayırmıştır. Yazar burada, Müsâmeret-nâme’nin “*Binbir Gece*” ve “*Decameron*” hikâyeleri arasındaki benzerliğine temas ettikten sonra, dil ve üslup incelemesine yer vermiştir. Eski hikâyelerle Müsâmeret-nâme arasındaki benzerlikler ve farklar üzerinde durmuştur.

³ Banarlı, N.Sami., *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, M.E.B.Yay., İstanbul, 1987, c. II, s.1000

⁴ Kudret, Cevdet., *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1987

⁵ Kaplan, Prof. Dr. Mehmet., *Yol Mecmuası*, 25 Şubat 1966, Nu: 2, s. 15

⁶ Uzun, M. İsmet., *Gece Hikâyeleri*, Tercuman 1001 Temel Eser Serisi, İstanbul, 1973

⁷ Okay, Orhan., *Tanzimat Edebiyatı*, A.Ü Fen-Ede. Fak. Yay., Erzurum, 1990

Bu arada, Müsâmeret-nâme ile ilgili ulaşabildiğimiz başlıca çalışmalar şunlardır:⁸

Boratav, P.Naili, "Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği", Ankara, 1946,

Özon, M.Nihat, "Türkçe de Roman" İletişim Yayınları, İstanbul, 1985 2.b,

Türk Dili Dergisi, "Roman Özel Sayısı I", Sayı:154, Ankara, Temmuz 1964.

Bunların yanında bazı ansiklopedilerde de bu konudan bahsedilmiştir:⁹

"Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi", c.3, s.32, ve c.6, s.480, Dergah Yayınları, İstanbul, (2.b.)

"Türk Edebiyatı Ansiklopedisi", Atilla Özkırmı, c.3, s.887, Cem Yayınevi, İstanbul, 1993 (2.b.)

"Görsel Genel Kültür Ansiklopedisi", c.5, s.2940, Görsel Yayınları, İstanbul, 1984

"Grolier International Americana Ansylopedia", s.318, Medya Holding A.Ş. İstanbul, 1993

Buraya kadar yaptığımız çalışmalardan, Emin Nihad Bey ve Müsâmeret-nâme hakkında akademik bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir.

B) müsâmeret-nâme :

Müsâmeret-nâme Emin Nihad Bey'in başlıca eseri olup 1871-1875 yılları arasında neşr edilmiştir. Eser on iki ciltten oluşur. İçinde irili ufaklı toplam 7 hikâye mevcuttur. Bunlar:

1. (Cilt I) "Binbaşı Rifat Bey'in Sergüzeşti", 7 Temmuz 1288 "1871", 55 sayfa, HacıMurat Efendi Mat. Bas.

⁸ Bu eserler müstakil birer çalışma olmadıkları için sadece adlarını saymakla yetindik.

⁹ Daha geniş bilgi için bahsedilen ansiklopedilerin "Emin Nihad" veya "Müsâmeret-nâme" maddelerine bakınız.

2. (Cilt II-III) “*Kapı Kethüdası Behçet Efendi ile Makbule Hanım'ın Sergüzeşti*”, 15Mart 1289 “1872”, 144 sayfa, Hacı Mustafa Efendi Mat. Bas.
3. (Cilt IV) “*Bir Osmanlı Kaptanın Bir İngiliz Kızı ile Vukû Bulan Sergüzeşti*”, 21Temmuz 1289 “1872”, 100 sayfa, Hacı Mustafa Efendi Mat. Bas.
4. (Cilt V) “*Gerdanlık Hikâyesi*”, 17 Ramazan 1290 “1873”, 55 sayfa, Hacı Mustafa Efendi Mat. Bas.
5. (Cilt VI-VII) “*Vasfî Bey ile Mukaddes Hanım'ın Sergüzeşti*” 9-25 Şevval1290 “1873”, 140 sayfa, Hacı Mustafa Efendi Mat. Bas.
6. (Cilt VIII-IX) “*Faik Bey ile Nuridil Hanım'ın sergüzeşti*”, 15 Muharrem - 15 Safer 1292 “1875”, 210 sayfa, Kırk Anbar Mat. Bas.
7. (Cilt X-XI) “*Ihsan Hanım –Yahut- Atiye Hanım'ın Sergüzeşti*”, 21 Şaban - 25 Ramazan 1292 “1875”, 216 sayfa, Tasvir-i Efkâr Mat. Bas.

İşte Müsâmeret-nâme yukarıda belirtilen bu 7 hikâyeyi ihtiva etmektedir.

Müsâmeret-nâme ismi altında neşredilen eser, 12 ciltten meydana gelmiştir. Her cilt “Müsâmeret-nâme” umumî adıyla birlikte, bir cilt numarası ve ayrıca, içindeki esere göre bir başka isim de almaktadır. İlk cilt 1288 “1871” tarihinde neşredilen, “*Binbaşı Rıfat Bey'in Sergüzeşti*” isimli hikâyedir. Sekizinci hikâyeden itibaren cilt yerine cüz ismi kullanılmaktadır. Basiret Gazetesi'nde ilk cildin neşri ile ilgili ilanda şöyle denilmektedir:

“*Erbab-ı dirâyet ve hamîyyetten bazı zevâtın gayet garip ve ibret-âmuz sergüzeştlerinden ibâret olmak üzere Müsâmeret-nâme namıyla tab' ve neşri mütasavver olan risâleden asılızâdegân-ı vatandan Binbaşı-yı merhum Rıfat Bey sergüzeştini hâvi cild-i evvel tab' olunarak Sehzadebaşı kıraathânesi'nde ve Çemberlitaş'ta Celil ve Bahçekapısı'nda Hasan Ağa'ların dükkânlarıyla, Üsküdar Kıraathâ-*

nesi'nde ve bazı gazete müvezzilerinde üç kuruş fiyatla fûruht olunmaktadır." ¹⁰

Yine Müsâmeret-nâme'nin ilk cildinin başında şu ifadelere rastlanmaktadır:

"Leyâl-i fasl-ı şîta bir müsait mevsim-i müsâmeret-pirâ olan hem o avân-ı bürûdet nişânı bir hoşça imrâr etmek ve hem de geçen zamandan istifade eylemek üzere hem eskâr olan bazı ehîbbâ-yı hakikat-âşinâ ile bi'l-ittifâk münâvebeten her akşam bir mahalde ictima' ve her gece gûn-a-gûn cerîde-i mebâhis-i müfîde endahte-i mevkî'-i beyân ve istima' olunup olanların mütâla'a ve tetkikiyle ifâde ve istifâde olunmaktaydı. Bir eyyam şu vechile güzerân ettikten sonra bazı gecelerin de ibretü's-samî'în-i huzzârdan her birerlerinin gençlik münâsebetiyle vukû' bulan sergüzeştlerinin hikâyesine inhisârı kararlaştırılmış olmasıyla..." ¹¹

Bu sözlerden bir evde toplanan kafa dengi bir takım insanların (dostların) eğlenmek ve vakitlerini geçirmek için, gazete okuduklarını, bir zaman sonra da dinleyenlere ibret olması için, gençliklerinde başlarından geçen maceraların anlatılmasına karar verdiklerini anlıyoruz.

İlk cildin sonuna konan bir notta ise;

"İş bu Müsâmeret-nâme vakâyı'-ı sahîhadan olmak üzere ibret-âmiz on adet fikarâtı hâvi olup bunların beş cilt üzerine tertibi mütasavver idiye de mütâlâasına tenezzül ve rağbet buyuran zevâta iştirasını teshil için yalnız iş bu sergüzeşt birinci cilt ittihaz olunmuştur. Derûnunda bulunan sehviyyat ve hatâyanın damen-i afv ü faziletle mestûr buyurulmak ricâsıyla ikinci ve üçüncü ciltlerinin tab' ve neşri der-dest bulunduğu arz olunur." ¹²

diyerek Müsâmeret-nâme'nin gerçek hadiselerden oluşan, ibret verici on adet hikâyeyi ihtiva ettiği bildiriliyor.

Bu notlardan anlaşıldığına göre, toplantıya katılan herkes —on kişi— her gece bir hikâye anlatmış ve böylece on gecede on hikâye anlatılmış gibi gösterilir. Bu olayla, hikâye türünün kurucusu

¹⁰ Basiret Gazetesi, 5 Zilhicce 1289, Nu: 846, 850, 853 ve 856

¹¹ Emin Nihat, Müsâmeret-nâme, c. I, s. 2

¹² Emin Nihat., Müsâmeret-nâme, c. I, s. 54

Boccacio'nun "Decameron" adlı eserinin meydana gelmesi arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

On tane olması gereken hikâyelerin yedide kaldığını görüyoruz. Yazar bunun sebebini on ikinci çildin sonunda şöyle belirtmektedir:

"İş bu Müsâmeret-nâme, on cilt olmak üzere yedi parça sergüzeştten ibâret olup cild-i evvelin zeylinde on adet fıkârât gösterilmiş idiye de, üçünün tahrîrleri malûmları olmak üzere erbâb-ı kalemden bazı zevât-ı fâzilet-simât tarafından taahhüt olunmuştu. Eser-i kemterânemin ikbâl ve nâil-i nazar-ı itibar olabilmesi ancak zevât-ı müşarun ileyhim'in himem-i âli-rakam-ı edîbânelerinden müntazır olduğu halde her nasılsa taahhüdât-ı mebhûseden hiç birisi keşîde-i sahîfe-i husûlü olmaması iş bu Müsâmeret-nâme'yi mahsûli hâme-i acz-ı câmeye munhasır bırakmıştır.

Ma'âmafih şu dâire-i acz-ı bahirede vekâyi-i gayrı mestûrenin tasviri dahi nâ-mümkün değilse de gerek tercüme ve gerek telif olarak kiraathâne-i yadigâra vaz' olunan âsâr-ı ahîre-i esâtirâne me'al olanlardan kat'-ı nazar cümlesi bihakkın hayret-efzâ-yı kari'in-i ruzgâr ve Müsâmeret-nâme eshâb-ı sergüzeştini bile hayran ve lâl edecek derecelerde müteber ve kıymetdârdır.

Şu cihetle bir iki ciltten ma'adâsı dikkat-ı mütemâdiye altında büyütilen kıymetli bahçe mahsûlü gibi emsâli içinde olmayan iş bu eser-i naçizanemin fevka'l-had mazhar olduğu rağbet-i umûmiyeye nazaran noksan bırakılması revâ görülmediği misillü tasâvvürât-ı ibtidâ'iyeyi vicdâniyenin tevsîri dahi ber-vech-i ma'rûz Per-der-pey tekessür eden emsâl-i kıymet-iştimâl arasında şeb-tab-ı mehtâb gibi beyhûde ve abes kalacağından iş bu sergüzeşt hâtime add olunup bunun ve eczâ-yı mesbâkasının ekserîyet-i münderecâtı olan hatîlât ve sehviyâta nazır-ı âliye-i hata-pûşâne ile bakılması mütâlâ'asına te-nezzül ve rağbet buyuranlardan ricâ olunur." ¹³

Bu ifadelerden yazara birer hikâye vermeyi taahhüt edenlerden üçünün sözlerini yerine getirmediğini ve bu yüzden yedi hikâye neşredildiğini, tamamlamak mümkünse de artık bu tarz gayet kıymetli

¹³ Emin Nihat., Müsâmeret-nâme, c. XII, s. 609

eserlerin neşrolunmasıyla, yazarın buna lüzum görmediğini anlıyoruz. Bu sözler, aynı zamanda, yazarın bir iddia taşımadığının ve eserini bu nev'i için ilk ve örnek olarak meydana getirdiğinin de delilidir.

Müsâmeret-nâme, ilk ciltten itibaren gittikçe değişen bir takım şekiller arz etmektedir. Ebadı 10 x 16.5 cm dir. İlk beş ciltte; ilk sayfada yazarın ismi, basıldığı yer ve tarih yazılmıştır. Matbaa ismi yoktur. Yine bu ilk ciltlerde noktalama yok denecek kadar azdır ve gelişigüze'dir. Daha önceki ciltlerde, konuşma cümleleri normal cümlelerden ayırt edilemeyecek şekilde yazılmışken, 4. ciltten itibaren konuşma çizgileriyle başlatılmıştır. Son hikâyelere doğru noktalamalara dikkat edilmiş, tertip ve düzen getirilmiştir. Vak'alar birbirinden fasıla çizgisiyle ayrılarak tasrih edilmiştir.

Ayrıca son hikâyelerde ilklerine nazaran teknik bir üstünlük kendini göstermeye başlamıştır. Bütün hikâyelerde romantizmin yanında az da olsa bir realizm göze çarpmaktadır. Realizme sadık kalınmak istenildiğinden, hikâyeleri anlatan şahıslar, vak'a içinde kendilerinin müdahil oldukları hadiseleri anlatırken dipnotta "*hikâyeyi nakleden zat*" şeklinde gerçekte bağlantı kurulmak istemişlerdir.¹⁴ Yahut hadisenin bilahare ne şekilde sona erdiğine dair bir not eklenir.¹⁵ Bütün hikâyeler -Fransızca'dan tercüme edilen Gerdanlık hikâyesi hariç- ana hatlarıyla İstanbul'da geçer. Bu bakımdan devrinin İstanbul hayatı için enteresan bir müşâhedeler mecmuası olarak kabul edilir.

Emin Nihad'ın hikâyelerinde, modern Türk hikâyesinin ana çizgilerinin yanında, halk ve divan edebiyatındaki klasik hikâyelerin etkisi açıkça görülmektedir. Bu etkiyi Cevdet Kudret; "*Eskiden yeniye geçişin bu ilk ürünlerinde eski ile yeninin özellikleri her noktada yan yana ve iç içe yürümektedir.*"¹⁶ diyerek belirtir.

Tanpınar, bu özellikten bahsederken, ilk hikâyelerin isimlerine dikkati çeker. Ahmet Mithad'ın "*Letaif-i Rivayet*" i bir çok hikâye içinde en güzellerinin seçildiği izlenimini bırakır. Emin Nihad'ın

¹⁴ Emin Nihat., *Müsâmeret-nâme*, c. X, s. 81 (Dipnot)

¹⁵ Emin Nihat., *Müsâmeret-nâme*, c.VI-VII, s.53 (Muharririn notu)

¹⁶ Kudret, Cevdet., *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1987, c. I, s. 67

“Müsâmeret-nâme” sinin de gece sohbetleri anlamına geldiğini ve böylelikle her iki muharririn de eski meddah hikâyelerini devam ettirdiklerini belirtir.¹⁷

Kuruluş açısından da; “Eskiden beri şarkta ve garpta emsâline tesadüf edilen şekilde ahbap topluluğunda anlatılan şahsi bir macera veyahut uzaktan seyir ve takip edilen bir vak’a gibi anlatılan hikâyelerden oluşur.”¹⁸ diyen Tanpınar, bu şekilde eski hikâyelerin Müsâmeret-nâme üzerindeki etkisini gösterir.

Müsâmeret-nâme’nin muhteva açısından, Türk hikâyesine büyük bir yenilik getirdiği göze çarpar. Tanpınar bunu şu şekilde belirtir:

“Garpta munâsebetlerimizin az çok derinleştiği bir devirde hikâyeci muhayyilesine ilk ilham edecek şeyler olan iki mevzuu da kaçırmamıştır. Bunlardan birisi, Müslümanları Hristiyan etmeğe çalışan bir Avrupalı kadının çapraşık oyunlarından son dakikada kurtulan bir Türk gencinin hikâyesidir. İkincisi ise İngiltere’deki tahsili esnasında bir İngiliz kızı ile sevişen bir Türk kaptanının başından geçenlerdir.”¹⁹

Bu hikâye ile ülkemizde yavaş yavaş mesele halini alan “Be-yoğlu” hikâyemize girer ve hikâyemiz memleket dışına çıkar.

Memleket dışına çıkan hikâyeler için Tanpınar, “Gözleri kapalı zihni bir seyahat, bir ufuk değiştirme” diye bahseder.

“Bu hikâyelerde, ne Londra Londradır, ne İngiltere İngiltere. Bununla beraber, ne olsa bu hikâyede örf ayrılığı, dış alem tasviri, kızın babası ve akrabası gibi ikinci, üçüncü derecede şahısların potreleri, hatta hususiyetleri edebiyatımızda başlangıç sayılabilecek şeylerdir.”²⁰

Realiteye uygun, göze derhal çarpan olayların yanında, konusunu eski klasik hikâyelerden alan ve tesadüflerin yardım ettiği aşk

¹⁷ Tanpınar, Prof. A. Hamdi., 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 1985, s. 289

¹⁸ Tanpınar, a.g.e., s. 289

¹⁹ Tanpınar, a.g.e., s. 290

²⁰ Tanpınar, a.g.e., s. 290

vak'aları sık sık göze çarpar. Bunların çoğunda kahramanlar esirdir. Bazen de komşu çocukları birbirini sever.

Tanpınar'a göre, Emin Nihad'ın kahramanları, adeta otomatlar gibi içleri boş olarak sevişirler. Hiç bir psikolojik realiteleri yoktur.

Müsâmeret-nâme'deki hikâyeler, imparatorluğun geniş coğrafyası üzerinde cereyan eder. Birtakım sosyal olaylardan gayri tabii harem eğlencelerine varıncaya kadar devrin yaşayış tarzını az çok aktirir.

C) Dil ve Üslûp:

Bu ilk tecrübelerde, ne psikoloji, ne canlı karakter, ne de etraftaki hayatı canlandırmak endişesi yoktur. Fakat vak'aların tertip şekli, kahramanlarla etraf arasında kurulmak istenilen alâkalar, hadiseler üzerinde duruş tarzı ve bazı müşâhade sızıntıları ile eski hikâyelerden de çok ayrılırlar.

"Müsâmeret-nâme'nin üslûbu, Emin Nihad Efendi'nin ilk hikâyelerinin halk konuşmasına çok yakın ve vüzûh arzusu ile çözüük, adeta şekilsiz üslûbu ile, eski halk hikâyelerinin üslûbu arasındadır.

*Ma'âmâfih son hikâyelere, hafif bir Namık Kemal tesiri karışır."*²¹

Dil itibariyle, eski secîli nesirden tekellüfsüz yazı diline geçiş için çalışıldığından bir karışıklık görülmektedir. Bu arada İstanbul halkının konuşma dili başarı ile verilmiştir.

Müsâmeret-nâme dil ve üslûp açılarından "geçiş dönemi" özelliği taşır. Yer yer halk diline yakın, sade bir dille yazarken, yer yer de Divan Edebiyatının secîli ve söz sanatlarıyla örülü inşa tarzını devam ettirir. Halk diline yakın olan bölümlerde cümleler oldukça kısa ve anlaşılır, Divan Edebiyatının inşa tarzını andıran bölümler ise oldukça ağır, sanatlı ve anlaşılmaz çeşitli terkip ve tamlamalarla doludur. Cümlelerin bazen bir sayfayı bulduğu olur.

²¹ Tanpınar, a.g.e., s. 289

Hikâyelerin çeşitli bölümlerinde Arapça, Farsça sözcüklerden başka, İngilizce ve Fransızca bir takım kelimelerin telaffuzları parantez içinde kullanılmış ve bunların anlamları da dipnotta verilmiştir.

Emin Nihad'ın hikâyeleri görünüşte tek bir kahramanın serüveni gibi görünmesine rağmen çeşitli kişilerin birbiri içine giren serüvenlerinden oluşmuştur.

Yazar hikâyelerinde, yalnız olayları anlatmakla yetinmeyip kahramanların ruh yapılarını da anlatmaya çaba göstermiştir. Bunu yaparken de Divan Edebiyatının kalıplarını sıkça kullanmıştır. Ancak kişilerin psikolojik derinliklerine inememiştir.

Kişi potrelerini tasvir ederken Divan Edebiyatında sıkça kullanılan; "*duhter-i perî-peyker*", "*gonce-i nev-küşâde*", "*hüsn-i dil-ârâ*", "*simâ-yı letâfet-pirâ*", "*şimşâd*" ve "*serv-i refâtâr*" gibi kalıplaşmış sözlerle anlatırken, bir yandan da kişilerin dış görünüşleriyle ilişki kurmaya çalışmıştır.

Hikâyelerde baş kahramanların yanında ikinci üçüncü derecede rolü olan kişilerin potreleri ve özellikleri de anlatılmıştır.

Yer tasvirlerinde, bir yandan eski edebiyatın; "*af-tâb-ı cihan-tâb*", "*ru-yı zemin*", "*envâr-ı didâr*" gibi kalıplaşmış manzumlarını tekrarlamış, bir yandan da, bu yolda soyut anlatımlardan kurtularak gözlemlerinden yararlanmışır.

Eserde bir takım ata sözleri ve deyimler kullanılmıştır. Bunların çokluğu dikkat çekicidir:

"*Bilmediğin atı almaktansa, istediğin kısrağı almak yeğdir.*" (Bir Osmanlı Kaptanının Bir İngiliz Kızı ile Vukû Bulan Sergüzeşti, s.154)

"*Dizleri Kesilmek, Ayakları suya ermek*", (Bir Osmanlı Kaptanının Bir İngiliz Kızı ile Vuku Bulan Sergüzeşti, s.151)

Bunlardan Başka konuşma dilinde, özellikle İstanbul ağzında, kimi sözlerin asıllarından uzaklaşarak aldıkları şekilleri yazıya geçirmiş ve bu tür sözlerin doğrusunu dipnotta göstermiştir.

Emin Nihad'ın hikâyelerinde "*romantizm*" akımının birçok özelliği görülmektedir.

Yazar, eserde kendi kişiliğini gizlemez. “Ey kaari”, “Ey kaarie” diye okuyucuya seslenir. Konuyu yarıda keserek kendi fikir ve düşüncelerini söyler. Bu yöntem meddahların hikâye anlatma tekniklerine çok benzer. Yazar tıpkı onlar gibi, seslendiği toplumun dikkatini konu üzerinde dağıtmamak için hikâyelerini okuyucularla konuşa konuşa yürütür. Kimi zaman kendi kendine seslenir, kimi zaman da hikâyesini anlattığı kişilere kendisi de kızar, acır, yapılan hareketleri beğenir veya beğenmez ve böylece vak’anın akışına sık sık karışır. Yazar, hikâyeleriyle bireyi eğitme ve toplumu düzeltme amacı gütmektedir. Hikâyelerinin sonunda iyiler mutluluğa ulaşır, kötüler cezalandırılır. Eserde okuyucuya yönelik “kıssadan hisse” çıkarma amacı ön planda tutulmuştur.

D) Sonuç :

Müsâmeret-nâme, Tanzimat Edebiyatının hikâye türündeki ilk ve önemli eserlerinden biridir. Yazarı Emin Nihad Bey’dir. 12 ciltten oluşur. Bu ciltlerde toplam 7 hikâye bulunmaktadır. (1871-1875)

Müsâmeret-nâme konusunu günlük hayattan alan realiteye uygun fakat zaman zaman tesadüflerin yardım ettiği aşk vak’alarıyla takviye edilmiştir. Mevzu açısından, Türk hikâyesine yeni ufuklar açarken, hikâyemizi de memleket dışına çıkarır. Müsâmeret-nâme eski ile yeni arasında renkli bir çizgi yakalamıştır. Bu bakımdan Müsâmeret-nâme’ye bir “geçiş dönemi” ürünü demek yanlış olmaz.

Hikâyeler şekil itibariyle eksik ve yetersizdir. Son hikâyelere doğru teknik bir gelişme göze çarpmaktadır. İlk hikâyelerdeki imla hataları, diyaloklardaki tutarsızlık vb. bir takım eksiklikler son hikâyelerde kendilerini düzene, intizama bırakırlar.

Müsâmeret-nâme kahramanlarını toplumda yaşayan insanlar içinden seçer. Hikâyelerin zamanı genel olarak XIX. yüzyıldır. Mekân olarak İmparatorluğun geniş coğrafyası kullanılır. Hatta ülke dışına çıkılır.